

Motion till riksdagen 2020/21:3787

av **Linda Westerlund Snecker m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2020/21:52 Tillträdesförbud till butik och förstärkt straffrättsligt skydd mot tillgreppsbrottslighet

---

1 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen avslår proposition 2020/21:52 i den del som handlar om tillträdesförbud till butik.

2 Inledning

Vänsterpartiet värnar demokratiska grundvärden som rättssäkerhet och skyddet för den personliga integriteten. Vi vill samtidigt inte försvåra de brottsbekämpande myndigheternas arbete med att utreda och beivra brott. Därför är vi även angelägna om att det finns ett regelverk som ger ett gott skydd för Sveriges och landets invånares säkerhet. Det måste kunna ställas höga krav på att kriminalitet bekämpas på ett effektivt sätt med hjälp av lagstiftning som bygger på de grundläggande rättsliga principerna i en rättsstat. Förslag som innebär nykriminalisering eller straffskärpningar ska alltid vara väl underbyggda och ha analyserats utifrån nödvändighet, effektivitet och proportionalitet.

3 Regeringens förslag

För att förstärka skyddet mot tillgreppsbrott och vissa andra brott föreslår regeringen i den aktuella propositionen en ny straffbestämmelse om inbrottsstöld. Brottet omfattar stöld som har skett efter intrång i bostad eller annat liknande boende. Straffet för den som gjort sig skyldig till inbrottsstöld föreslås bli fängelse i lägst ett och högst sex år. Om gärningen med hänsyn till integritetskränkningen eller omständigheterna i övrigt är

av mindre allvarlig art, ska det inte dömas för inbrottsstöld utan för annat brott som gärningen innefattar, t.ex. grov stöld.

Vidare föreslås en ny kvalifikationsgrund i straffbestämmelserna om grov stöld och grovt häleri. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt.

I propositionen föreslås även att försök, förberedelse och stämpling till häleri kriminaliseras.

Regeringen föreslår också en ny lag om tillträdesförbud till butik. Lagen innebär att en person kan förbjudas att få tillträde till och vistas i en butik, om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att han eller hon kommer att begå brott i butiken eller allvarligt trakassera någon som befinner sig där. Tillträdesförbud får dock inte avse en person under 15 år. Frågan om tillträdesförbud tas upp på ansökan av en företrädare för butiken eller efter anmälan av Polismyndigheten. Allmän åklagare prövar frågor om tillträdesförbud. Åklagarens beslut kan prövas av allmän domstol. Den som bryter mot ett tillträdesförbud ska kunna dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. I ringa fall ska det inte dömas till ansvar. Ett tillträdesförbud ska gälla för en viss tid, högst ett år, och får förlängas med högst ett år i taget. Förbudet gäller omedelbart, om inte något annat beslutas.

4 Vänsterpartiets ställningstagande

4.1 Inbrottsstöld m.m.

Enligt nationella trygghetsundersökningen (NTU) uppgav 1,7 procent av hushållen att de utsatts för bostadsinbrott under 2019. Under 2019 anmäldes omkring 14 700 bostadsinbrott vilket är en minskning med 14 procent jämfört med året innan. Andelen hushåll som blivit utsatta för bostadsinbrott varierade mellan 1,2 till 1,7 procent fram t.o.m. 2015, men har därefter legat på en relativt stabil nivå runt 1,8 procent.

Redan i dag kan stöld i någons bostad eller boende leda till att brottet bedöms som grov stöld vilket kan ge fängelse i lägst sex månader och högst sex år (8 kap. 4 § första stycket BrB). Att bostadsinbrotten minskat något samt det faktum att inbrott i bostad redan beaktas i lagstiftningen gör att Vänsterpartiet, i likhet med flera remissinstanser, ifrågasätter vilken betydelse regeringens förslag om ett nytt brott kommer att få i praktiken.

Sveriges advokatsamfund har i sitt remissvar inte något att invända mot förslaget om att införa ett nytt brott och bedömer det som ett ändamålsenligt sätt att markera allvaret i denna typ av gärningar utan att generellt höja straffskalan för grov stöld. Advokatsamfundet menar dock att det, mot bakgrund av att möjligheten att döma till strängare påföljd vid inbrottsstölder i hem än vid andra typer av tillgreppsbrott redan finns, i och för sig kan ifrågasättas om den nya straffbestämmelsen om inbrottsstöld verkligen behövs. Sveriges Domareförbund, som ställer sig avvisande till förslaget, anger att det redan finns tillräckliga möjligheter att beakta den integritetskränkning som ett bostadsinbrott typiskt sett medför. Hovrätten över Skåne och Blekinge, Jönköpings tingsrätt och Sveriges Domareförbund ifrågasätter bl.a. om det är lämpligt att bryta systematiken i brottsbalken genom att särreglera bostadsinbrotten. Remissinstanserna menar att förslaget gör att straffbestämmelserna kan bli alltmer fragmentiserade och att riskerna för

avgränsnings- och tillämpningssvårigheter ökar. Vi delar remissinstansernas synpunkter om att det inte direkt föreligger behov av den nya straffbestämmelsen men väljer ändå att ställa oss bakom regeringens förslag. Vi menar att det trots allt finns visst fog för regeringens bedömning att den integritetskränkning som stöld i en bostad innebär bör beaktas särskilt i lagstiftningen. Vi delar Advokatsamfundets bedömning att införandet av ett nytt brott är bättre än att generellt höja straffskalan för grov stöld. Vi står även bakom regeringens förslag om att stöld och häleribrott som utövas systematiskt, t.ex. av stöldligor, ska bedömas som grova brott.

4.2 Tillträdesförbud till butik

Vänsterpartiet är kritiskt till regeringens förslag som innebär att enskilda individer ska kunna beläggas med tillträdesförbud till butiker. Vi har full förståelse för det obehag som personal och övriga kunder kan uppleva om en hotfull eller påverkad person kommer in i butiken. Vi är även medvetna om att butiksstölder är ett stort problem och kan absolut ha förståelse för en önskan från personal och butiksägare om att kunna portförbjuda vissa personer. Rätten att röra sig fritt är dock grundlagsskyddad och för att begränsa en sådan rättighet krävs det mycket starka skäl. En begränsning måste även vara proportionell (RF 2 kap. 8§, RF 2 kap. 20 och 21 §§). Vi bedömer att det ingrepp som ett tillträdesförbud innebär i den enskildes rätt att röra sig fritt, inte står i proportion till det problem som det avser att lösa. Regeringens lagförslag riskerar även att bli rättsosäkert och kan få stora konsekvenser för den som portförbjuds, särskilt på mindre orter. Vidare är det oklart om tillträdesförbudet i praktiken verkligen kommer att förbättra säkerheten och arbetsmiljön för butiksanställda. Vi kan se farhågor med förslaget eftersom personal riskerar att bli ännu mer utsatt för trakasserier och/eller hot och våld om de hävdar att en viss person inte är välkommen i butiken på grund av att hen belagts med tillträdesförbud. Ett avvisande av en motsträvig person kräver vidare att polis eller väktare tillkallas precis som i dag. Det kommer även fortsättningsvis att uppstå situationer där dessa inte är omedelbart tillgängliga för att ingripa mot den aktuella personen. Redan i dag har näringsidkare dessutom möjligheter att neka vissa personer tillträde till platsen, t.ex. därför att de vid tidigare tillfällen har gjort sig skyldiga till stölder eller andra brott eller helt enkelt därför att personen inte är önskvärd som kund (se prop. 2020/21:52, s. 17). Det är dock enligt vår mening inte rimligt att anställda ska behöva konfrontera och upplysa personer om att de är belagda med tillträdesförbud till butiken. Det minst riskfyllda i en utsatt situation med en hotfull eller påverkad person är om personalen agerar på ett lågaffektivt sätt och kallar på polis eller väktare.

Sammantaget anser vi att de skäl som regeringen anför inte är tillräckligt starka för att införa ett straffsanktionerat förbud för enskilda att vistas i en butik. I stället bör andra alternativ tillgripas, som att tillkalla polis eller väktare om någon stör ordningen, stjälar varor eller agerar hotfullt. Forskning¹ visar att det finns ett samband mellan nedskärningar i personalstyrka och att anställda utsätts för hot och våld på arbetsplatsen. Det gäller framför allt arbetsplatser där man jobbar med och möter människor, såsom vård, skola, omsorg och inom handeln. En bättre brottsförebyggande åtgärd för anställda i handeln än regeringens förslag skulle därför vara att begränsa ensamarbetet i butiker. Vi redogör för detta förslag nedan.

¹ Sofia Wikman, Universitetslektor kriminologi, Högskolan i Gävle.

Flera tunga remissinstanser, däribland Hovrätten över Skåne och Blekinge, Jönköpings tingsrätt, Stockholms tingsrätt, Brottsförebyggande rådet, Kriminalvården, Åklagarmyndigheten, Sveriges advokatsamfund och Sveriges Domareförbund, avstyrker förslaget om tillträdesförbud till butik. Enligt Stockholms tingsrätt, Sveriges advokatsamfund och Sveriges Domareförbund är det föreslagna förbudet, som innebär inskränkningar i rörelsefriheten, inte en proportionerlig åtgärd mot den upplevda problematiken. Åklagarmyndigheten anser att det är ytterst tveksamt om den föreslagna lagstiftningen skulle leda till en reell minskning av de brott och andra problem som man vill komma åt. Åklagarmyndigheten framför även att lagstiftningen kan förväntas bli resurskrävande. Myndigheten anser att man kan fråga sig om det är önskvärt att polisen prioriterar sina resurser på detta sätt och att det är svårt att se att ett tillträdesförbud skulle få särskilt mycket större effekt än ett förbud som en butik själv kan meddela.

Riksdagen bör därför avslå regeringens förslag om tillträdesförbud till butik. Detta bör riksdagen besluta.

5 Vänsterpartiets förslag

5.1 Fasa ut farligt och riskfyllt ensamarbete i brottsförebyggande syfte

Utvecklingen mot det s.k. 24-timmarssamhället innebär ökad belastning på arbetstagare socialt, psykiskt och fysiskt. De som ofta arbetar på kvällar och nätter arbetar också ofta ensamma och löper risk att utsättas för våld och hot. Det är inom omsorgsarbete och servicejobb de största riskerna finns. Allra mest utsatta för riskfyllt ensamarbete är arbetarkvinnor. Mer än var femte kvinna i ett LO-yrke uppgav i LO:s stora arbetsmiljöundersökning från 2012 att de jobbar ensamma och utsätts för risker varje vecka. 2018 infördes förbud mot ensamarbete i värdetransportbranschen. Men i handeln kvarstår problematiken.

Enligt Handels rapport Ensam på jobbet, Utbredning och konsekvenser av ensamarbete i handeln (2019) är de största problemen vid ensamarbete att det inte går att ta korta pauser, stress på grund av hög arbetsbelastning och oro för att bli rånad eller trakasserad. Många av dem som svarat på Handels enkät berättar om strategier de har för att bemästra situationen. Det kan handla om att ha något till hands som kan fungera som ”vapen” eller att se till att vänner möter upp utanför butiken vid stängningsdags.

I rapporten Obekvämt arbetstid som Handels tog fram i samband med butiksbranschens metoo-upprop 2017, uppmärksammas utsattheten för trakasserier i branschen. Just ensamarbete pekas ut som en särskild riskfaktor och en stor del av de vittnesmål som samlats in handlar om sexuella trakasserier från kunder i sådana situationer.

Arbetsmiljöverkets föreskrifter som reglerar ensamarbete skrevs 1982. När de formulerades höll butiker öppet kortare tider och ensamarbete var inte alls så vanligt förekommande som i dag. Vänsterpartiet anser att föreskrifterna om ensamarbete måste moderniseras och anpassas till den nu rådande situationen på arbetsmarknaden. Det gäller i synnerhet inom butiksbranschen.

Regeringen bör ge Arbetsmiljöverket i uppdrag att uppdatera föreskrifterna om ensamarbete i syfte att anpassa dem till de faktiska förhållandena på arbetsmarknaden. Vänsterpartiet har tidigare lagt fram en motion till riksdagen om att det ökande risk-

fyllda ensamarbetet ska fasas ut (mot. 2013/14:A202). Det är ohållbart att stora yrkesgrupper lever med ständig oro för att utsättas för hotfulla eller våldsamma situationer på sitt jobb. Att begränsa ensamarbetet i handeln är ett bra sätt att förebygga brott som riktas mot de anställda. Detta eftersom en ensam person i en butik sannolikt löper högre risk att bli utsatt för olika former av trakasserier eller hot än om två personer arbetar i butiken samtidigt. Vidare torde risken för butiksstölder öka om en anställd arbetar ensam. Vi anser att det krävs en strategi och målinriktade insatser inom flera områden för att fasa ut det riskfyllda ensamarbetet. Det är t.ex. av största vikt att sanktionssystemet görs effektivare och att Arbetsmiljöverkets inspektionsverksamhet ökar i syfte att upptäcka och åtgärda brister i utsatt ensamarbete.

Regeringen bör ta initiativ till att inleda ett forsknings- och utvecklingsarbete i syfte att ta fram en samlad strategi för att fasa ut allt farligt och riskfyllt ensamarbete. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt ungas utsatthet.

Linda Westerlund Snecker (V)

Christina Høj Larsen (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Jessica Wetterling (V)

Guðrun Nordborg (V)

Jon Thorbjörnson (V)